

Kulturni dom Franca Bernika Domžale
Ljubljanska cesta 61
1230 Domžale
PROJEKT KOFUTNIKOVA DOMAČIJA

Kulturni dom
Franca Bernika
Domžale

KOFUTNIKOVA DOMAČIJA KOT EKOMUZEJ

Načrt interpretacije

Naročnik:
Kulturni dom Franca Bernika Domžale

Zanj:
Cveta Zalokar Oražem

Skupina za pripravo vsebinskega načrta:
Andreja Pogačnik Jarc
Saša Roškar
Katarina Rus Krušelj
Vilma Vrtačnik Merčun

Domžale, september 2017

KAZALO

UVOD	3
1. POSLANSTVO KOFUTNIKOVE DOMAČIJE	5
2. EKO MUZEJ IN INTERPRETACIJA DEDIŠČINE	6
3. KAJ – TEMA	9
3.1. PODLAGE ZA IZBIRO TEME	9
3.2. POVZETEK OPRAVLJENIH RAZISKAV IN ŽIVLJENJSKE ZGODBE	11
3.3. OSREDNJA IN POVEZANE TEME	16
4. ZAKAJ – CILJI	25
4.1. IZOBRAŽEVALNI CILJI	25
4.2. KONSERVATORSKI CILJI	27
4.3. FINANČNI CILJI	27
4.4. VZGOJNI CILJI.....	28
4.5. VEDENJSKI CILJI	29
4.6. ČUSTVENI CILJI.....	29
4.7. POVZETEK CILJEV	30
5. KAKO – METODE IN TEHNIKE	32
5.1. PRENOVA DOMAČIJE ZA POTREBE EKOMUZEJA – VSEBINA, UREDITEV IN OPREMA PROSTOROV	32
5.2. POSAMEZNE IZPOSTAVLJENE ZGODBE OSVETLIMO – POVEŽEMO S PREDMETI	34
5.3. ŽIVA ZGODOVINA	36
5.4. ŠTUDIJSKI KROŽEK	36
5.5. VODENJA ZA NAJAVLJENE SKUPINE	36
5.6. SAMOVODENJE	36
5.7. TEMATSKE DELAVNICE.....	37
5.8. OBČASNE TEMATSKE RAZSTAVE	37
6. KDO – IZVAJALCI	38
7. KOMU – OBČINSTVO	40
8. SWOT ANALIZA	41
8.1. ZA DOMAČIJO IN SITU	41
8.2. ZA KOFUTNIKOVO DOMAČIJO V SLAMNIKARSKEM PARKU	41
9. VIRI IN LITERATURA	42

Slika 1: Na naslovnici: Kofutnikova domačija v Srednjih Jaršah danes (arhiv KDFBD).

UVOD

Občina Domžale je leta 2013 odkupila Kofutnikovo domačijo v Srednjih Jaršah, ki je vpisana v register nepremične kulturne dediščine pod evidenčno številko EŠD 25904 in ima status registrirane nepremične kulturne dediščine z namenom, da se domačija ohrani. Domačija je sestavljena iz stanovanjske hiše, ki je deloma lesena, narejena kot brunasta konstrukcija, deloma zidana, in iz gospodarskega poslopja v njenem nadaljevanju. Skupaj tvorita stegnjeno domačijo. Včasih je domačiji pripadal še samostojen pod, vrtna uta, zelenjavni vrt in sadovnjak. Danes je večina zunanjskega prostora pozidana. Stanovanjska hiša Kofutnikove domačije je ena redkih ohranjenih deloma lesenih hiš na območju Občine Domžale, v 19. stol. pa je bil takšen stavbni tip v tem okolju prevladujoč.

Učenci OŠ Rodica pod mentorstvom Vilme Vrtačnik Merčun so v letih od 2004 do 2016 naredili šest raziskovalnih nalog, ki vključujejo različne vidike življenja na Kofutnikovi domačiji. Življenjske zgodbe Kofutnikovih je mogoče uporabiti za interpretacijo načina življenja kmečko-delavske družine na obrobju Domžal v prvi polovici 20. stoletja. V preteklosti je bilo kar nekaj pobud in aktivnosti, da bi se ta dragocena kulturna dediščina ohranila: leta 2008 je bila ustanovljena prva delovna skupina, narejen arhitekturni posnetek, dendrokronološko datiranje lesenih delov objekta, leta 2014 je bil narejen popis predmetov, ki so ostali za zadnjim lastnikom Lovrencem Giovanellijem.

Trenutno je Kofutnikova domačija prazna in nenaseljena. Občina Domžale jo je leta 2014 predala v upravljanje Kulturnemu domu Franca Bernika Domžale (dalje KDFBD). Zaradi okrnjenih finančnih sredstev so bila izvedena naslednja opravila: popis inventarja, delna preselitev predmetov, zavarovanje objekta, deratizacija in občasna ureditev okolice. S pridobitvijo posebnih sredstev za pripravo strokovnih in vsebinskih rešitev glede prihodnje funkcije Kofutnikove domačije je bila v februarju 2017 oblikovana strokovna komisija, ki jo sestavljajo: Renata Kosec, podžupanja Občine Domžale; Zoran Vitorovič, predstavnik Občine Domžale, svetovalec župana za urbanizem; Andreja Jarc Pogačnik, pobudnica nakupa domačije, občinska svetnica; Vilma Vrtačnik Merčun, OŠ Rodica; Mojca Tercelj Otorepec, Zavod za varstvo kulturne dediščine Slovenije, Območna enota Kranj (dalje ZVKDS); Saša Roškar, ZVKDS; Cveta Zalokar, KDFBD in Katarina Rus Krušelj, KDFBD. Znotraj te

strokovne skupine je bila določena skupina za pripravo vsebinskega načrta, ki jo sestavljajo: Andreja Pogačnik Jarc, Saša Roškar, Katarina Rus Krušelj in Vilma Vrtačnik Merčun.

Namen tega elaborata je določiti možne vsebine za razvijanje muzejske prezentacije, ki jih omogočajo tako arhitektura kot poznavanje družinskih zgodb in socialnega ter družbenega konteksta. Ker je s pozidavo neposredne okolice stanovanjske hiše z gospodarskim poslopjem prišlo do bistvenega krnjenja zunanjega prostora, ki je omogočal izvedbo aktivnosti za doživljanje domačije, so v tem trenutku aktualne pobude za predstavitev domačije na lokacijo, ki bi omogočala lažje upravljanje in izvedbo programov, to je Slamnikarski park v Domžalah. Ker aktivnosti še niso zaključene, se ta elaborat ukvarja tako z možnostmi ene kot druge lokacije.

1. POSLANSTVO KOFUTNIKOVE DOMAČIJE

Občina Domžale je odkupila eno zadnjih delno lesenih stanovanjskih hiš v občini z namenom, da jo ohrani in predstavi javnosti. Muzej sloni na zapuščini družine Giovanelli, ki jo sestavljajo predmeti, pisma, fotografije, osebne zgodbe in spomini. Vsi ti zgodovinski viri nam pripovedujejo o življenju na obrobju Domžal konec 19. in v začetku 20. stoletja. Obiskovalci bodo skozi vživljanje v osebno zgodbo Johana Giovanellija z vsemi čutili spoznali življenje v času, ki ga poznamo le še iz spominov, knjig in starih filmov. S svojim delovanjem bo muzej povezoval lokalno skupnost, obiskovalce in strokovne inštitucije.

2. EKOMUZEJ IN INTERPRETACIJA DEDIŠČINE

Kofutnikovo domačijo je Občina Domžale odkupila z namenom, da jo ohrani zaradi njenega dediščinskega pomena in odpre za javnost, ki ji bo na ta način omogočano spoznavanje in doživljanje tako nepremične kot premične in nesnovne dediščine. V času odkupa je bilo zamišljeno, da bo domačija predstavljena *in situ*.

KDFBD je v načrt dela v zvezi s Kofutnikovo domačijo zapisal, da bo pripravljen vsebinski načrt, v katerem bo Kofutnikova domačija obravnavana kot eko muzej. Pojasniti velja osnovne termine.

Muzej na prostem je v osnovi opredelila ICOM-ova Deklaracija o muzejih na prostem iz leta 1957, dopolnjena leta 1982, in predstavlja eno od oblik varovanja kulture dediščine. To so predvsem zbirke spomeniško zavarovanih stavb ali poslopij, ki so stalno dostopne javnosti in praviloma pripadajo ljudski kulturi ali predindustrijski arhitekturi. Muzeji na prostem morajo biti strokovno načrtovani, vodeni in nadzorovani ter prikazujejo način poselitve, gradnje stavb, način življenja in gospodarjenja v določeni kulturi... Prikaz mora izkazovati zgodovinsko verodostojno podobo kraja. Muzeji na prostem so lahko zasnovani *in situ* ali pa tako, da se na izbrano lokacijo premesti določeno število stavb, ki morajo ustrezati merilom sodobne konservatorske in muzeološke stroke.¹

Ekomuzeji so danes »...najsodobnejša in tudi najbolj dognana oblika muzejev na prostem /.../ nastajajo v lokalnih skupnostih z namenom, da bi ohranili in opozorili na tiste prvine dediščine, ki so glavni nosilci krajevne identitete in s tem odločilno prispevajo k ohranjanju skupinskega spomina krajanov.«² Bistvenega pomena pri načrtovanju in upravljanju ekomuzejev je aktivno vključevanje lokalnega prebivalstva. »...ti muzeji namreč vplivajo na trajnostni razvoj lokalne skupnosti in postajajo vzgojna in izobraževalna središča ter nasploh prispevajo k pozitivnemu odnosu do kulturne in naravne dediščine na območju delovanja.«³

---

¹ Več: Hazler, Vito. *Podreti ali obnoviti? Zgodovinski razvoj, analiza in model etnološkega konservatorstva na Slovenskem*. Založba Rokus, Ljubljana, 1999; Keršič, Irena. Dopolnila k deklaraciji o muzejih na prostem, *Etnolog*, let. 2, št. 2, 1992, 405-415; Sketelj, Polona. *Priročnik za varovanje premične kulturne dediščine v muzejih na prostem*, Slovenski etnografski muzej, 2011.

² Sketelj, Polona. *Priročnik za varovanje premične kulturne dediščine v muzejih na prostem*, Slovenski etnografski muzej, 2011, str. 16.

³ Isto.

Jože Hudales⁴ navaja, da se je leta 1985 izoblikoval koncept ekomuzeja kot:

- »**instrumenta**, ki ga oblasti in lokalno prebivalstvo zasnujejo skupaj: oblasti s strokovnjaki in znanstveniki ter viri, ki jih zagotavljajo, ljudje pa s hotenji, znanjem in individualnimi pristopi,
- kot **ogledala**, ki ga postavljajo ljudje sebi, da bi v njem prepoznali lastno podobo in podobo (in razlago) ravnanj nepretrganih generacij svojih prednikov ter kot ogledalo, ki ga pokažejo svojim obiskovalcem,
- kot **izraz človeka in narave**, prikaz človeka v njegovem naravnem prostoru, kakor sta si ga prilagodila tako tradicionalna, kot industrijska družba,
- kot **izraz časa**, ki sega tako daleč nazaj, kolikor je mogoče, v čase pred pojavom človeka v prazgodovinska in zgodovinska obdobja, v čas, ki ga ljudje živijo zdaj; pomembno pa je, da ekomuzeji ponujajo tudi pogled v prihodnost, ne le kot usmerjevalec razvoja, ampak predvsem kot mesto zbiranja relevantnih informacij o njej in mesto kritičnega razmisleka in dialoga o prihodnosti,
- kot **razlaga značilnosti in raznolikosti prostorov**, kjer se je mogoče potepati, postajati, se razgledovati,
- kot **laboratorij** raziskav človekove preteklosti in sedanjosti,
- kot **šola**, ki z izobraževanjem za raziskovanje in varovanje ter ohranjanje dediščine povezuje ljudi ter jih spodbuja k boljšemu razumevanju vprašanj lastne prihodnosti,
- kot **konservatorsko središče**, ki pomaga pri ohranjanju, vrednotenju in razvijanju naravne in kulturne dediščine.«

Interpretacijo kulturne dediščine razumemo kot komunikacijski proces, s katerim želimo vplivati na miselni proces obiskovalca. Pri tem se naslanjamo na pravila interpretacije, ki jih je postavil Freeman Tilden⁵:

1. Vsaka interpretacija, ki ne poveže tega, kar razlaga, kaže ali razstavlja s tem, kar obiskovalec že nosi v sebi in kar lahko neposredno doživi, je sterilna in neuspešna.

---

⁴ Hudales, Jože. Ekomuzej in druge oblike sodobnih lokalnih muzejev, v: *Ekomuzej hmelnjarstva in pivovarstva Slovenije [Elektronski vir] : idejna zasnova za stalno muzejsko postavitev v Žalcu*, Znanstvena založba Filozofske fakultete, Ljubljana, str. 48-49.

http://etnologija.etnoinfolab.org/dokumenti/73/2/2011/EKOMUZEJ_HMELJARSTVA_IN_PIVOVARSTVA_SLOVENIJE_2147.pdf

⁵ Povzeto po: Keršič Svetel, Marjeta. Interpretacija dediščine kot komunikacijska stroka v okviru strateškega komuniciranja, v: *Interpretacije dediščine*, Slovensko etnološko društvo, Ljubljana, 2014, str. 30.

2. Informacija sama po sebi še ni interpretacija. Interpretacija je razkritje smisla, ki temelji na informacijah. Informiranje in interpretacija sta zelo različni stvari, vendar vsaka interpretacija zajema tudi informacije.
3. Interpretacija je umetnost, ki zajema mnoge umetnosti, s pomočjo katerih razgrinja pred obiskovalce zelo različne teme, od znanstvenih do zgodovinskih in arhitekturnih. Kot vsake umetnosti se je tudi interpretacije mogoče do določene mere naučiti.
4. Glavni cilj interpretacije ni poučevanje, temveč zbujanje zanimanj.
5. Interpretacija mora biti usmerjena v razkrivanje celote in ne le podrobnosti.
6. Interpretacija za otroke ne sme biti le poenostavljena interpretacija za odrasle, temveč mora slediti drugačnemu pristopu, prilagojenemu otrokom, njihovim življenjskim izkušnjam in miselnemu razvoju. Zato je za otroke treba pripraviti posebne interpretacijske programe.

Pri pripravi vsebinskega načrta smo sledili priročniku Marjete Keršič Svetel z naslovom *Strokovna izhodišča za smernice in standarde kakovosti na področju načrtovanja interpretacije dediščine podeželja*,⁶ zato menimo, da vsebinski načrt predstavlja pravzaprav načrt interpretacije Kofutnikove domačije.

Menimo, da je glede na način, kako so se razvijale pobude in aktivnosti v zvezi z Kofutnikovo domačijo do sedaj in glede na načrte za naprej, koncept mogoče umestiti med ekomuzeje in mu slediti tudi v prihodnje. Z umeščanjem ekomuzeja in uporabo interpretacije bi sledili sodobnim principom na področju ohranjanja dediščine in posredovanja dediščinskih sporočil za sodobno življenje.

---

⁶ Keršič Svetel, Marjeta. *Strokovna izhodišča za smernice in standarde kakovosti na področju načrtovanja interpretacije dediščine podeželja*, Notranjski ekološki center (NEC), 2010.

3. KAJ – TEMA

3.1. PODLAGE ZA IZBIRO TEME

OŠ Rodica, takrat z ravnateljico Andrejo Jarc Pogačnik, ki je osebno poznala prebivalce Kofutnikove domačije, in učiteljico Vilmo Vrtačnik Merčun, ki je s spremljanjem mladih raziskovalcev pri raziskovanju domačije in življenjskih zgodb njenih prebivalcev prepoznala pomembno kulturno dediščino, je vzpodbudila tudi druge institucije (ZVKDS OE Kranj in Občino Domžale), da so jo evidentirale, ovrednotile in vključile v svoje mehanizme varstva kulturne dediščine. Vsebinski načrt temelji na dokaj dobrem poznavanju tako stavbarskih elementov domačije kot življenjskih zgodb nekdanjih prebivalcev Kofutnikove domačije, ki so bile obdelane v šestih raziskovalnih nalogah OŠ Rodica pod mentorstvom Vilme Vrtačnik Merčun. V okviru Gibanja znanost mladini so bile izdelane naslednje raziskovalne naloge:

- Grad, Tea, Moneta, Karmen. *Življenje na Kofutnikovi domačiji v Srednjih Jaršah*, OŠ Rodica, 2004.
- Adler, Monika, Žerjav, Maša. *Oprema Kofutnikove domačije v Srednjih Jaršah*, OŠ Rodica, 2007.
- *Kofutnikova domačija v Srednjih Jaršah*, Moj kraj moj ponos, Razvoj turizma v Domžalah, turistični krožek, 2009.
- Juhant, Maruša, Cerar, Tinkara. *Primerjava kmečkih hiš : Kofutnikova domačija v Srednjih Jaršah in Gmajnarjeva domačija na Sveti Trojici*, OŠ Rodica, 2011.
- Prajs, Miha, Ferlič, Žan. *Ameriška pisma iz Kofutnikove domačije v Srednjih Jaršah iz prve polovice 20. stoletja*, OŠ Rodica, 2016.
- Poljanšek, Mark, Cencelj, Gaber. *Johan Giovanelli (1894 –1964) iz Kofutnikove domačije v Srednjih Jaršah*, OŠ Rodica, 2016.

ZVKDS OE Kranj je na pobudo OŠ Rodica Kofutnikovo domačijo leta 2006 vpisal v register nepremične kulturne dediščine. Saša Roškar je leta 2007 pod mentorstvom Mojce Tercelj Otorepec pripravila strokovno nalogo s področja konservatorstva z naslovom *Etnološko konservatorska izhodišča k prenovi Kofutnikove domačije v Srednjih Jaršah*, ki je obravnavala prenovu domačije v obliki izkustvenega muzeja, za potrebe naloge poimenovanega kulturni laboratorij. ZVKDS je leta 2007 pripravil tudi strokovne podlage za

razglasitev Kofutnikove domačije za spomenik lokalnega pomena⁷, vendar Občina Domžale razglasitve ni nikoli udejanjila.

V letih 2008 in 2009 je OŠ Rodica organizirala Iniciativni odbor za zaščito Kofutnikove domačije, v katerem so sodelovali predstavniki Zavoda za varstvo kulturne dediščine (Renata Pamič in Saša Roškar), Krajevne skupnosti Jarše–Rodica (Anton Košenina in Nevenka Narobe), Občine Domžale (podžupanja Andreja Pogačnik Jarc in župan Toni Dragar), Kulturnega doma Franca Bernika Domžale (Milan Marinič) ter OŠ Rodica (ravnateljica Milena Vidovič in Vilma Vrtačnik Merčun). Rezultati delovanja tega odbora so bili: ponovna sprožitev postopka za razglasitev Kofutnikove domačije kot spomenika lokalnega pomena, aktivnosti v smeri odkupa nepremičnine ter organiziranje ogledov in raziskav. Dr. Franc Pohleven je opravil dva ogleda in izdelal je strokovno mnenje, predlog najnujnejših ukrepov sanacije ter predlog za celovito sanacijo objekta. Opravljeno je bilo dendrokronološko datiranje lesa hiše in gospodarskega poslopja. Iz analize, ki jo je leta 2008 naredil Oddelek za lesarstvo Biotehniške fakultete Univerze v Ljubljani, je razvidno, da je bil les za leseni del stanovanjskega objekta najverjetneje posekan po letu 1836⁸. K sodelovanju je bila povabljena tudi Fakulteta za arhitekturo. Študentke arhitekture Mateja Kolbezen, Maja Hausmeister, Sabina Rozenberger in Biserka Smolič so leta 2008 pod mentorstvom prof. dr. Petra Fistra pripravile seminarsko nalogo z naslovom *Prenova Kofutnikove domačije* ter naredile arhitekturni posnetek obstoječega stanja. Opravljena so bila najbolj nujna vzdrževalna dela.

Katarina Rus Krušelj je v obdobju od 2014 do 2016 opravila popis predmetov in izdelala poročilo *Popis muzejskih predmetov Kofutnikove domačije v Srednjih Jaršah pri Domžalah*. Nekaj predmetov je še ostalo za popis in preselitev (približno deset, s svinjakom vred). Vsi popisani predmeti so shranjeni v skladišču nekdanje tovarne Univerzale, ki je v najemu KDFBD. Skrinje so ostale na podstrešju zaradi varnostnih razlogov, ker ni bilo možnosti za prestavitev.

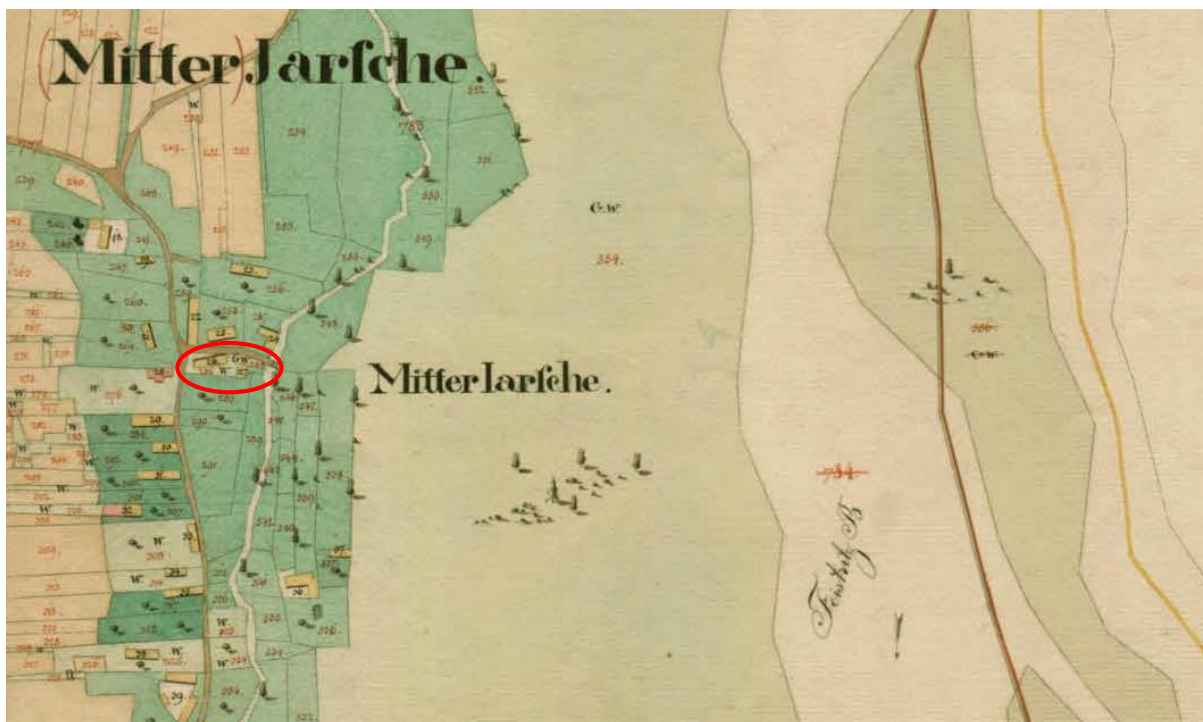
---

⁷ Strokovne podlage za razglasitev kulturnega spomenika lokalnega pomena – EŠD 25904 Srednje Jarše – Kofutnikova domačija, Zavoda za varstvo kulturne dediščine Slovenije, Območna enota Kranj, 2007.

⁸ Dendrokronološko datiranje lesa iz lesene hiše in prizidka v Spodnjih Jaršah – poročilo. Univerza v Ljubljani, Biotehniška fakulteta, Oddelek za lesarstvo, poročilo pripravila prof. dr. Katarina Čufar, 14. 4. 2008.

3.2. POVZETEK OPRAVLJENIH RAZISKAV IN ŽIVLJENJSKE ZGODBE

Glede na dendrokronološko datiranje lesene konstrukcije stanovanjske hiše lahko domnevamo, da je bila hiša v osnovi zgrajena leta 1837⁹. Franciscejski kataster za leto 1827 na katastrskih mapah prikazuje lesen objekt v podobni velikosti, kot je sedanja hiša in gospodarsko poslopje, rumena barva kaže na to, da naj bi bil objekt lesen. Lastnik lesene hiše in lesenega gospodarskega poslopja je bil Jernej Maček. Mogoče je, da so ga torej leta 1837 povsem nadomestili, ali pa so le zamenjali dotrajane dele. Leta 1868 je kot lastnica v reambulančnem katastru za Kranjsko navedena Mica Maček.¹⁰

Slika 2: Srednje Jarše z vrisanimi objekti Kofutnikove domačije na Franciscejskem katastru za Kranjsko 1826. Vir: Arhiv RS, spletni dostop.

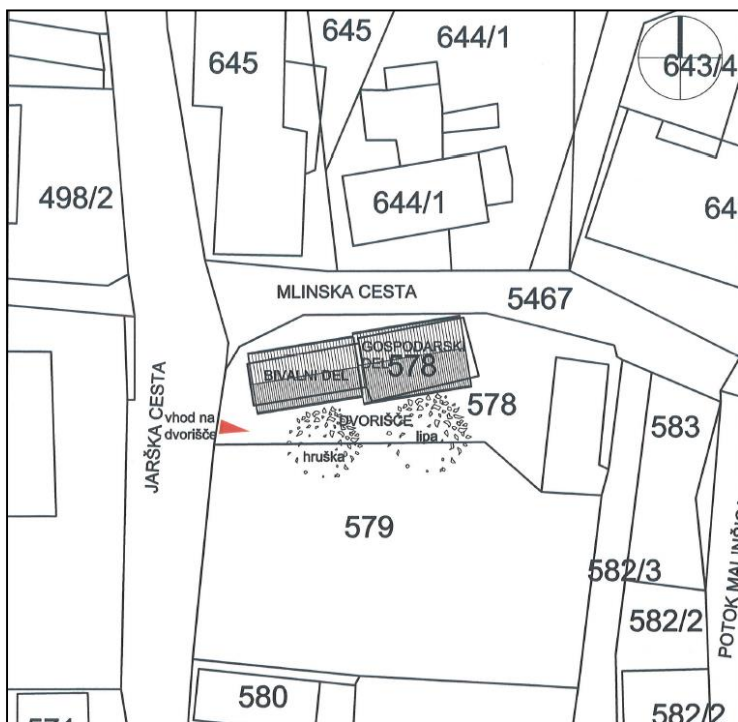
Kofutnikova domačija je bila v preteklosti sestavljena iz stanovanjske hiše, gospodarskega poslopja, ki je postavljeno v nizu s hišo in skupaj tvorita stegnjeno domačijo, ter lesenega poda, vrtno lope in sadovnjaka, ki jih danes ni več.

⁹ Dendrokronološko datiranje lesa iz lesene hiše in prizidka v Spodnjih Jaršah – poročilo. Univerza v Ljubljani, Biotehniška fakulteta, Oddelek za lesarstvo, poročilo pripravila prof. dr. Katarina Čufar, 14. 4. 2008.

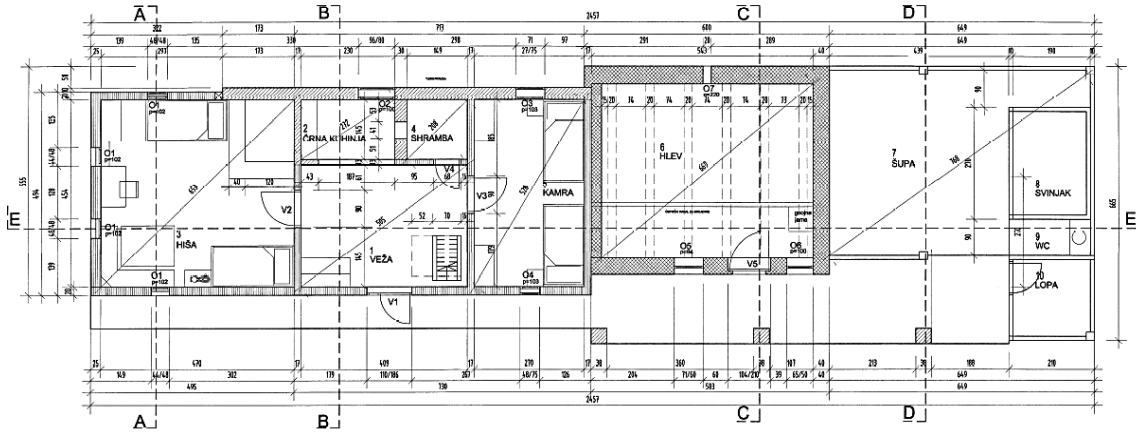
¹⁰ Stražar, Stane. *Ob bregovih Bistrice: Od Rodice do Duplice in Radomlje z okolico*. Krajevna skupnost Radomlje, 1988, str. 102.

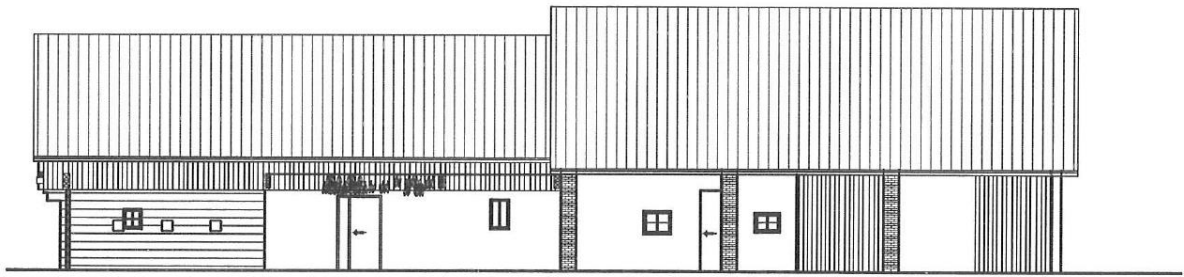
Slika 3: Situacija v preteklosti. Vir: Hausmeister, Maja, Kolbezen, Mateja, Rozenberger, Sabina, Smolič, Biserka. *Prenova Kofutnikove domačije – seminarska naloga*. Fakulteta za arhitekturo, 2008, str. 6.

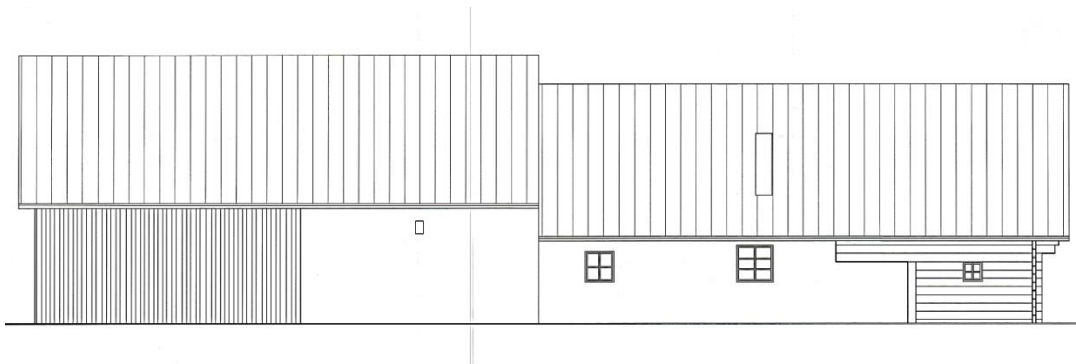
Slika 4: Situacija danes. Vir: Hausmeister, Maja, Kolbezen, Mateja, Rozenberger, Sabina, Smolič, Biserka. *Prenova Kofutnikove domačije – seminarska naloga*. Fakulteta za arhitekturo, 2008, str. 5.

Slika 5: Posnetek obstoječega stanja – tloris pritličja. Vir: Hausmeister, Maja, Kolbezen, Mateja, Rozenberger, Sabina, Smolič, Biserka. *Prenova Kofutnikove domačije – seminarska naloga*. Fakulteta za arhitekturo, 2008.

Slika 6: Posnetek obstoječega stanja – jugovzhodna fasada. Vir: Hausmeister, Maja, Kolbezen, Mateja, Rozenberger, Sabina, Smolič, Biserka. *Prenova Kofutnikove domačije – seminarska naloga*. Fakulteta za arhitekturo, 2008.

Slika 7: Posnetek obstoječega stanja – severozahodna fasada. Vir: Hausmeister, Maja, Kolbezen, Mateja, Rozenberger, Sabina, Smolič, Biserka. *Prenova Kofutnikove domačije – seminarska naloga*. Fakulteta za arhitekturo, 2008.

Slika 8: Posnetek obstoječega stanja – obcestna fasada. Vir: Hausmeister, Maja, Kolbezen, Mateja, Rozenberger, Sabina, Smolič, Biserka. *Prenova Kofutnikove domačije – seminarska naloga*. Fakulteta za arhitekturo, 2008.

Stanovanjska hiša je pritlična, v velikem delu lesena, zgrajena kot kladna konstrukcija iz brun, ki so v vogalih križno vezana z vezavo na brade. Tloris stanovanjske hiše sestavlja veža s črno kuhinjo, »hiša«, shramba in kamra. Zidana je le severna stena veže, kjer je bila črna kuhinja z ognjiščem, zunanja stena shrambe in kamre, to je del severnega zidu. Ostale stene so lesene. Južna fasada z vhodom je lesena, deloma je kladna konstrukcija vidna, deloma je ometana z apnenim ometom. Iz veže vodijo stopnice na podstrešje, ki ni imelo bivalne, ampak le shrambno funkcijo. Hiša je od domnevnega časa nastanka doživela le malo sprememb. Prvotna okna na smuk (odprtine so še vidne) so bila po 1. svetovni vojni zamenjana z večjimi okni s kovanimi mrežami, črna kuhinja brez stropa in z odprtim kuriščem je najprej dobila strop in dimnik ter zidan štedilnik, kasneje pa tudi druge štedilnike (železni in električni), kot je pač narekoval čas. Krušna peč v »hiši« je bila zamenjana, narejena je bila nadometna električna napeljava in v hišo pripeljan vodovod v obliki enega umivalnika. Za stanovanjsko hišo lahko rečemo, da se ni prilagodila novostim s področja stanovanjske kulture druge polovice 20. stoletja. Za nas je dragocena zato, ker nam omogoča skozi materialne ostanke bivalne kulture prve polovice 20. stoletja vživljanje v način življenja tistega časa.

Slika 9: Kofutnikova domačija v Srednjih Jaršah okoli leta 1925 (arhiv OŠ Rodica).

Gospodarsko poslopje je mlajše kot stanovanjska hiša in je sestavljeno iz z opeko zidanega hleva in lesene šupe, kjer je bil svinjak, stranišča na štrbunk in prostor za shranjevanje orodja in opreme.

Iz intervjujev, ki so jih učenci opravili z Lovrencem Giovanellijem in Jožefo Žebovec, izvemo, da je bil njun ded, Johan Giovanelli (1852–1933), kot otrok rejnec v družini Maček, po domače pri Kofutniku. Prinesli so ga iz Trsta in zanj dobivali tudi rejnino. Ker Mačkovi svojih otrok niso imeli, je podedoval kmetijo, se poročil z Marijo Habjan (1855–1914), Škrabarjevo iz Domžal, s katero sta imela osem otrok, od katerih sta dve deklici umrli v času otroštva. Dva sinova in ena hči so odšli v Ameriko, hči in žena sta bili šivalki slamnikov, obe sta tudi hodili na sezonsko delo na Dunaj. Sin Johan¹¹ (Ivan) Giovanelli (1894–1964) je bil najmlajši otrok in je nasledil domačijo. Poročil se je s Katarino Kaplja (1896–1988), ki je bila pred poroko tudi šivalka slamnikov v domžalski slamnikarski tovarni ter sezonsko na Dunaju in v Linzu. V zakonu sta imela pet otrok, od katerih dve deklici nista preživele štirih let. Sin Ivan (1924–1944) je bil med drugo svetovno vojno umorjen v taborišču Mauthausen, sin Lovrenc (1928–2015) je nasledil domačijo, hči Jožefa pa se je poročila na Vir. Johan

---

¹¹ Za potrebe tega elaborata bomo njegovo ime uporabljali kot Johan Giovanelli, kot so ga naslavljali domači in sokrajani. Pojavljata se tudi obliki Janez in Ivan.

Giovanelli je bil 12 let župan Občine Jarše (tri mandatna obdobja, v zadnjem se je Občina Jarše združila v Občino Homec) ter poverjenik zavarovalnice Sava. Delal je v Majdičevem in Velkavrhovem (kasneje Osolinovem) mlinu, v času županovanja je bil poklicni župan. Bil je tudi ljudski godec (sovaščani so ga vabili na poroke) ter ustanovitelj pevskega društva Lipa Jarše, ki je delovalo do druge svetovne vojne. Jeseni 1944 je bila družina deportirana v zapor na gradu Goričane, kjer je ostala do 5. 5. 1945. Lovrenc Giovanelli se ni poročil. Delal je v tovarni Induplati Jarše in po mamini smrti leta 1988 opustil kmetovanje ter kot zadnji stanovalec domačijo zapustil leta 2012. Sestra Jožefa Žebovec je še živa in je sedaj glavna informatorka o življenju na Kofutnikovi domačiji.

3.3. OSREDNJA IN POVEZANE TEME

Osrednja tema: Župan Johan Giovanelli pripoveduje o svojem življenju in življenju svoje družine. Osebno pripoved postavimo v konkreten prostor in čas s tem, da izpostavimo župana kot osebo, njegov fizični življenjski prostor, ki ga predstavlja prenovljena stanovanjska hiša, dožemanje sveta pa prikažemo skozi njegove oči. Tako lahko dosežemo, da se obiskovalec poistoveti z njegovo osebno pripovedjo, ki jo sestavljajo naslednje zgodbe – podteme:

1. **Rejniška zgodba:** Oče, Johan Giovanelli starejši, je bil rejnec iz Trsta, ki so ga Mačkovi kasneje posvojili in je podedoval kmetijo.

»Dedek ni imel sorodstva, ker so ga kot dojenčka prinesli iz Trsta. /.../ Brat in ena sestra sta takrat šla v Trst peš po tega fantka. Ker ni bilo denarja, so takrat mnoga dekleta hodila v Trst služiti. Tam se je dobilo tudi otroke za rejništvo, za kar so ljudem plačevali. Nekateri od teh sirot so se vrnili nazaj v Trst, večina pa nikoli več. Mačkova sta dobila fantka bogate rodbine. Njegov oče je bil izvenzakonski sin grofa Giovanellija, ki ga je imel z guvernanto, vendar je moralo ostati prikrito. O tem mi je pripovedoval dedek, ko sem bila še majhna. Mačkova sta vso pot do Trsta in nazaj hodila peš. Čevlje sta dala »pod pajska«, da se niso izrabili, zato sta hodila bosa. V tistih časih so vsi tako hodili. Če sta imela srečo in jim je kdo ustavil, sta se usedla na voz in malo peljala. /.../ Ker doma ni bilo kruha, sta s seboj vzela lončke s kuhanim fižolom in trdo kuhan ješprenj. To sta snedla na poti. Ko sta Mačkova prišla v Trst, nista imela denarja, da bi kje prenočila, na ulici pa nista smela biti. Zato sta šla v cerkev in tam sedela celo noč. Mežnar ju je pustil notri, ko sta mu povedala, zakaj sta prišla. Zjutraj se je pripeljala krasna kočija, v kateri je fina mlada gospa pestovala

dojenčka. V rokah je imela mošnjo ali »pumpandurco«, kakršne so imele bogate gospe namesto današnjih torbic. Otroka je poljubila, ga stisnila k sebi in vzela iz mošnje škatlico ter ga z mazilom dolgo mazilila po glavici. Včasih so bogataši na ta način zaznamovali svoje ljudi, da so jih kasneje lažje prepoznali. Dedek je imel zato do svoje smrti belo liso v lasišču. Tudi moj oče je imel na temenu liso, ki pa je bila precej manjša kot dedkova. Mačkova sta se vrnila iz Trsta vsa ožuljena, lačna in žejna. Otrok, ki sta ga prinesla s seboj, je potem živel pri njih, kjer je hodil v šolo in odraščal. Ko so Mačkovi trije ostareli, so mu prepustili kmetijo.«¹²

Slika 10: Johan Giovanelli st., Kofutnikov posvojenec, in njegova žena Marjana, roj. Habjan, starša Johana Giovanellija – župana. Na sliki z enim od svojih najmlajših otrok – Lovrenc ali Johan (arhiv KDFBD, slika KD_00167).

- Županova zgodba:** Johan je bil leta 1924 izvoljen za župana Občine Jarše, kar je opravljal tri mandatna obdobja (12 let). Bil je tudi aktiven član v več društvih.

---

¹² Grad, Tea, Moneta, Karmen. *Življenje na Kofutnikovi domačiji v Srednjih Jaršah*. OŠ Rodica, 2004, str. 23–24.

»Vsem ljudem, ki so prišli k njemu in ga prosili, je pisal razne prošnje, testamente, pritožbe in podobno. Vedno se rekli: »Saj bo Johan naredil.« Glede tega je bil samouk. /.../ Občinski odborniki so imeli sestanke v naši hiši in takrat smo morali otroci v posteljo. Občine so bile revne, saj niso dobivale denarja od Dravske banovine. Od kod so dobivale prispevke, ne vem. Ko so imeli seje, so se vedno pogovarjali o tem, da ni denarja. Pogosto so se pogovarjali o posipanju cest, ki so bile takrat še makadamske, dva cestarja pa sta popravljala cestne luknje. Včasih je Mlinščica strgala bregove, da je voda tekla kar po travnikih, pa so se pogovarjali o tem. Ata je vpregel konja in pripeljal šoder (drobno kamenje), deske, cement, da so strugo popravili.«¹³

Slika 11: Johan Giovanelli, ko je prevzel županstvo v Jaršah. Vir: Grad, Tea, Moneta, Karmen. *Življenje na Kofutnikovi domačiji v Srednjih Jaršah*. OŠ Rodica, 2004.

- 3. Slamnikarska zgodba:** Katarina Kaplja, Johanova žena, je šivala slamnike v domžalski slamnikarski tovarni, dokler je bila še dekle, pa je sezonsko hodila šivat

---

¹³ Cencelj, Gaber, Poljanšek, Mark: *Johan Giovanelli (1894 – 1964) iz Kofutnikove domačije v Srednjih Jaršah*, OŠ Rodica, 2016, str. 17.

slamnike na Dunaj in v Linz. Johanova sestra in dva brata so se izselili v Ameriko, v New York, kjer so delali v slamninarskih tovarnah. Domov so pošiljali denar in pakete.

»Sedaj je slabo pri slamnikih, na ta male mašine je še mal dela, na backo pa skoro nikjer, za moške pa skoraj nič, ki na ta malo mašino nič ne šponajo, jih samo prešajo. Je precej Kranjcev brez dela, za ženske slamnike pa tudi slabo kaže, babe še poleti filce nosijo, kikle pa take nad kolenom.« (pismo France Pirnat iz dne 10. 12. 1928, naslovljeno na Johana Giovanellija, Srednje Jarše 14, pošta Domžale).¹⁴

Slika 12: Kofutnikovi izseljenci v Ameriki: stojita (z leve) Lovrenc in Frančišek Giovanelli, sedi Frančiška Giovanelli, poročena Pirnat, po letu 1920 (arhiv OŠ Rodica).

4. Zgodba prve svetovne vojne: Med prvo svetovno vojno je bil Johan Giovanelli vojak v Galiciji. Vrnil se je z grenkimi vojnimi izkušnjami in kot invalid.

»Oče je bil samo v Karpatih. Takrat so »kranjske Janeze« poslali na rusko fronto. Na soško mu ni bilo treba. Ne vem, ali je bil v vojni vsa štiri leta. Nič ni rad govoril o tem. Rekel je samo, da so bili tam samo ranjenci in kri. Naš ata je prišel domov iz bolnice.

---

¹⁴ Ferlič, Žan, Prajs, Miha. *Ameriška pisma iz Kofutnikove domačije v Srednjih Jaršah iz prve polovice 20. Stoletja*. OŠ Rodica, 2016, str. 16.

On ni bil ranjen, ampak je na fronti zmrznil, zato so mu z operacijo porezali vse prste na nogah. Potem mu ni bilo več treba biti v prvih linijah na fronti, v strelskih jarkih.»¹⁵

- 5. Delavska zgodba:** Johan Giovanelli je najprej delal v bližnjem Velkavrhovem mlinu, kjer je bila poročena njegova sestra, po županovanju pa se je zaposlil v tekstilni tovarni Induplati Jarše. Tam sta kasneje delala tudi oba njegova sinova, Ivan in Lovrenc.

»Oče je hodil delat v tovarno Induplati Jarše, popoldne pa je kmetoval. /.../ Ker je bil invalid, je težko hodil. Lažje se je peljal s kolesom. Kosil je bolj malo, ker ni mogel. Mama je bila doma in je opravljala vsa gospodinjska in kmečka dela. S sestro in bratom smo, ko smo malo odrasli, pomagali doma pri vseh kmečkih delih. Kadar je bila košnja, so nam prišli pomagat tudi sosedje in sorodniki. To je bilo takrat nekaj običajnega.»¹⁶

6. Dve zgodbi druge svetovne vojne:

- a. Ikotova zgodba:** Najstarejši sin Ivan-Iko je odšel kot obveznik v nemško vojsko, nato pa je pobegnil v partizane, kjer je bil ranjen in ujet. Maja 1944 je umrl krute smrti v taborišču Mauthausen.

»V Črni na Koroškem je bil ranjen v nogo in ujet. Ker ni mogel hoditi, so ga partizani peljali v hrib. Snežilo je, tako da so jim Nemci brez težav sledili. Za njimi so prišli do kmetije visoko v hribih. Nekaj partizanov je takrat padlo, kmetijo so Nemci zažgali, ljudi pa žive zmetali noter. Moj brat in še en partizan sta hotela zbežati. Ker sta bila ranjena, sta se vlačila po snegu, da bi prilezla do prvega grmovja. Pa ju je en Švaba videl in tako so ju dobili. Odpeljali so ju v Begunje, kjer je bil zaprt v samici. Nemci ga niso zdravili, čeprav je bil ranjen. Strgal si je srajco, da si je povijal rane. Kljub temu so se mu ognjile. Nazadnje je bil zelo velik revež. Odpeljali so ga v koncentracijsko taborišče v Mauthausen, kjer je moral skupaj z ostalimi taboriščniki iz kamnoloma na ramenih nositi velike skalne bloke. Ker so bili goli, so jih žulili na ramenih.

---

¹⁵ Cencelj, Gaber, Poljanšek, Mark: *Johan Giovanelli (1894 – 1964) iz Kofutnikove domačije v Srednjih Jaršah*, OŠ Rodica, 2016, str. 14.

¹⁶ Grad, Tea, Moneta, Karmen. *Življenje na Kofutnikovi domačiji v Srednjih Jaršah*. OŠ Rodica, 2004, str. 21.

Nemci so jih priganjali po dolgih in strmih stopnicah iz kamnoloma proti taborišču. Tam je bil tudi en taboriščnik s Prevoj, ki se je vrnil iz Mauthausna domov. Prišel je k nam in nam povedal, kako je bilo nekega usodnega dne, ko je Ivan umrl. Pred tem je imel krvavo grižo, zato ni jedel nobene hrane in po tej bolezni je človek tako ali tako zelo slaboten. Tudi Ivan ni imel nobene moči. Trikrat je nesel težke skalne bloke, četrtič pa je na stopnicah padel. Ko so ga bičali, je še enkrat vstal. Ko je drugič padel, pa ni mogel več vstati. Drugi taboriščniki so morali hoditi okoli njega in nositi težke skalne bloke. Med seboj se niso smeli pogovarjati. Kljub temu ga je njegov prijatelj s Prevoj, ko so prvič prišli okoli, poklical: »Iko, Iko, Iko.« Tako so ga klicali. Ivan je še dvignil glavo. Potem ga ni več upal poklicati, ker ga je Švaba ošvrknil s pendrekom. Ko so drugič prišli okoli, je Ivan z zadnjimi močmi rekel: »Povej doma, naši mami, kako sem jaz umrl!« Potem so Švabi psa spustili nanj. Umrl je zelo krute smrti. Očetu smo to povedali, mami pa nikoli. Mama je strašno žalovala za njim. Če bi zvedela, kako je v resnici umrl, bi se ji verjetno zmešalo.«¹⁷

Slika 13: Ivan Giovanelli v nemški vojski v kraju Nikozburg na češko-nemški meji med drugo svetovno vojno (arhiv KDFBD).

¹⁷ Grad, Tea, Moneta, Karmen. *Življenje na Kofutnikovi domačiji v Srednjih Jaršah*. OŠ Rodica, 2004, str. 18.

- b. Prisilna izselitev:** Vso družino so Nemci oktobra 1944 izselili, na pragu hiše pa ustrelili sosedovega mlinarja. Kot taboriščniki so bili do osvoboditve maja 1945 ujeti v gradu Goričane.

»Grad so vodili trije SS-ovski komandanti in več starih žandarjev, ki so bili prestari za vojsko. Ko se je bližal konec vojne, smo se dogovorili s temi žandarji, ki so bili Korošci in so znali slovensko boljše kot nemško, koliko imajo orožja in komu ga bodo dali, če bo potrebno. Ampak so nas belogardisti prehiteli. /.../ Belogardisti pa so bili zelo jezni in so stolkli tri prečudovite pisarne, ki so bile prej vse v ogledalih in z lepim pohištvom, saj jih je pred vojno imel škof. Polili so tinto in napisali: »Živel kralj Peter.« Potem so celo noč jedli in pili, naši pa so jim morali kuhati. Z bobni in orožjem so hodili po sobah in nas strašili, da bomo vsi pomrli. Celo noč smo se tresli od strahu. ...«¹⁸

- 7. Povojna zgodba:** Johan je pomagal pri vzpostavitvi nove krajevne oblasti, na njegovi kmetiji pa ga je pri delu nadomeščal nemški vojni ujetnik. Oba njegova otroka sta bila aktivna v krajevni mladinski organizaciji.

»Ker je imel ata zaradi vzpostavljanja občine dosti dela, so nam takrat dali enega Švaba ujetnika, da je delal na kmetiji namesto ata. Vojne je bilo konec, bili pa so tukaj še ujetniki, ki so jih dajali po kmetijah, da so ljudem pomagali. Tisti človek je bil zagrizen nacist. Govoril je malo. Mama pa je znala dobro nemško, ker je v Linz hodila šivat slamnike. Pa nekaj časa ni vedel, da razume nemško. Poslušala ga je, ko je hodil v hlev, ko je visel na konju in se pogovarjal z njim. Ta ujetnik je bil doma zelo bogat, veleposestnik. Nekaj časa je bil pri nas, kakšen mesec dni in pol, potem pa so ga zamenjali. Prišel je starejši moški, ki je bil zelo pobožen. Prav tako je bil Nemec, živel pa je na Koroškem. Bil pa je čisto drugačen. Mamo je prosil, naj mu posodi suknjič in srajco, da je šel k maši. Slovensko ni znal, mene je spraševal kakšne besede, da sem ga učila. Tisti je bil pri nas do konca, dokler ni ata uredil vse potrebno za vzpostavitev občine. Ko pa je to delo končal, ni hotel imeti nobenega več.«¹⁹

---

¹⁸ Cencelj, Gaber, Poljanšek, Mark: *Johan Giovanelli (1894 – 1964) iz Kofutnikove domačije v Srednjih Jaršah*, OŠ Rodica, 2016, str. 25.

¹⁹ Cencelj, Gaber, Poljanšek, Mark: *Johan Giovanelli (1894 – 1964) iz Kofutnikove domačije v Srednjih Jaršah*, OŠ Rodica, 2016, str. 26.

8. Bivanjska zgodba: Kofutnikova delavsko-kmečka družina v Srednjih Jaršah je živela v leseni brunasti hiši z enim bivalnim in enim spalnim prostorom, črno kuhinjo v veži, poleg nje pa so postopoma nameščali sodobnejše štedilnike. Večino objektov v Jaršah so po drugi svetovni vojni spremenili in prilagodili novim bivanjskim razmeram, Kofutnikova hiša pa je ostala zamrznjena v času.

»Mama in sestra sta spali v kamri, moški del družine pa v hiši, kjer sta bili dve ali tri postelje. Dve postelji sta bili ob stenah, ena pa pod bogkovim kotom, mizo pa smo postavili bolj na sredino hiše. Pozimi, ko je bilo mraz, smo vsi spali v hiši. Okoli peči smo si naredili zasilna ležišča. Na peči nismo mogli spati, ker je bil strop prenizko.«²⁰

»Kuhali smo predvsem domače jedi: mlečen sok ali močnik, mlečno kašo, ješprenj, več fižola, kašnato repo pozimi in kislo zelje, kar smo pripravili sami. Za nedeljsko kosilo je mama kupila goveja rebra, da smo imeli govejo juho. Vsako zimo smo imeli koline, saj smo zato vzredili prašiče. Kruh smo pekli v peči. V začetku so v peči kuhali, potem pa so dali narediti zidan štedilnik. Sedaj tega ni več, ker so ga podrli in dali zraven drugega, novejšega. Doma smo imeli vedno tudi kravo, da smo imeli mleko.«²¹

Slika 14: Družinska fotografija Giovanellijevih, ki je nastala leta 1931. V prvi vrsti (z leve) so sin Lovrenc, mama Katarina (roj. Kaplja), oče Johan, hčerka Jožefa (Pepca), dedek Johan, v drugi vrsti so: Johanova nečakinja Ivanka Velkavrh, sin Ivan (Iko) in nečakinja Minka Velkavrh (arhiv OŠ Rodica).

²⁰ Grad, Tea, Moneta, Karmen. *Življenje na Kofutnikovi domačiji v Srednjih Jaršah*. OŠ Rodica, 2004, str. 24.

²¹ Grad, Tea, Moneta, Karmen. *Življenje na Kofutnikovi domačiji v Srednjih Jaršah*. OŠ Rodica, 2004, str. 27.

Slika 15: Kofutnikovi pred domačo hišo: od leve proti desni sin Lovrenc, mama Katarina in oče Johan Giovanelli, okoli leta 1950 (arhiv Pepce Žebovec).

4. ZAKAJ – CILJI

4.1. IZOBRAŽEVALNI CILJI

Osvetliti želimo zgodovinsko obdobje pred drugo svetovno vojno na tem območju skozi perspektivo prebivalcev, ne pa oblasti. Izobraževalne cilje povezujemo z učnimi cilji v osnovnošolskem in srednješolskem izobraževanju.

Primer ciljev iz učnih načrtov za osnovno šolo:

Med splošnimi cilji pri predmetu družba v vsebinskem sklopu *Ljudje v času* (4. in 5. razred):

- (učenci) spoznavajo življenje ljudi v preteklosti (zlasti domači pokrajini) in ga primerjajo z današnjim življenjem,
- spoznavajo slovensko kulturno dediščino in razvijajo zavest o narodni identiteti in državni pripadnosti,
- spoznavajo načine življenja danes in v preteklosti,
- ugotavljajo razmerja med posameznikom in različnimi skupnostmi, družbo ter njihovim naravnim in kulturnim okoljem, primerjajo dediščino preteklosti in sodobnost,
- razvijajo pozitiven odnos do naravne in kulturne dediščine.

Vsebinski sklop *Sledovi preteklosti* v 4. razredu:

- (učenci) spoznajo preteklost domačega kraja / domače pokrajine skozi življenje ljudi in jo primerjajo z današnjim življenjem,
- spoznajo naravno in kulturno dediščino domačega kraja / domače pokrajine in razumejo, zakaj moramo skrbeti zanjo,
- pojasnijo vzroke in posledice gospodarskih in drugih sprememb skozi preteklost na enem od primerov (na primer promet, gospodarstvo, načini življenja, prenos informacij idr.).

Vsebinski sklop *Zgodovinski razvoj* v 5. razredu:

- (učenci) pojasnijo vzroke in posledice gospodarskih in drugih sprememb skozi preteklost,

- spoznajo dejavnosti pokrajinskega muzeja.²²

Med splošnimi cilji pri predmetu zgodovina (za 6. do 9. razred osnovne šole) so tudi cilji:

- izgrajevati, poglobljati in razširjati znanje o vsakdanjem življenju, delu in miselnosti ljudi v posameznih zgodovinskih obdobjih in vzrokih za njihovo spreminjanje;
- na primerih iz krajevne zgodovine presojeti pomen ohranjanja in varovanja kulturne dediščine ter razviti odgovoren odnos do okolja.

Vsebinski sklop *Način življenja* (izbirna tema v 6. razredu):

- (učenci) primerjajo vlogo in pomen družine skozi zgodovino,
- primerjajo položaj moških, žensk in otrok skozi zgodovino itd.

Vsebinski sklop *Kulturna dediščina* (izbirna tema v 6. razredu):

- na primerih iz krajevne zgodovine opišejo pomen ohranjanja kulturne dediščine ...

Vsebinski sklop *Spreminjanje vsakdanjika v 20. stoletju* (9. razred)

- na primerih pojasnijo, kako so se spreminjale življenjske navade prebivalstva;
- pojasnijo pojem prostega časa v razvitem svetu in načine njegovega preživljanja,
- analizirajo vplive družbenih okoliščin na vsakdanjik;
- pojasnijo posledice preseljevanj ljudi in pojavne oblike stikov med ljudmi različnih kulturnih navad.²³

Izobraževalne cilje, ki bi jih usvajali v Kofutnikovi domačiji, so seveda tudi pri zgodovini srednjih šol, npr. gimnazij. Med splošnimi cilji so:

- (dijaki) pojasnijo in primerjajo načine življenja in miselnosti ter znanstvene dosežke ter njihov vpliv na gospodarske procese, socialne odnose in okolje v različnih zgodovinskih obdobjih;
- razložijo in ocenijo človekovo delovanje v preteklosti in sedanjosti;
- raziščejo zgodovinske pojave in procese s perspektive dobe, v kateri so se pojavili oziroma potekali ter z današnje perspektive;

---

²² Učni načrt. Program osnovna šola. Družba [Elektronski vir] / predmetna komisija Meta Budnar ... [et al.]. - El. knjiga. - Ljubljana : Ministrstvo za šolstvo in šport : Zavod RS za šolstvo, 2011.

²³ Učni načrt. Program osnovna šola. Zgodovina [Elektronski vir] / predmetna komisija Vojko Kunaver ... [et al.]. - El. knjiga. - Ljubljana : Ministrstvo za šolstvo in šport : Zavod RS za šolstvo, 2011.

- razlikujejo vzroke, povode in posledice ter ugotavljajo soodvisnost različnih pojavov in procesov, kontinuitete in sprememb v razvoju;
- pravilno uporabljajo temeljno zgodovinsko terminologijo.²⁴

4.2. KONSERVATORSKI CILJI

Kofutnikova domačija predstavlja enega zadnjih ohranjenih delno lesenih (zidana je le zunanja stena ob črni kuhinji in peči) bivalnih objektov na območju Občine Domžale. V preteklosti je bila pokrita s slamo. Popolnoma je ohranjen osnovni tloris s črno kuhinjo v veži, »hišo« in spalno kamro, pod katero je iz kamna zidana klet, ter podstrešjem, ki ni bilo namenjeno bivanju, ampak shranjevanju. Ohranjeno ima stavbno pohištvo ter tudi odprtine za starejši tip oken na smuk. Glede na dendrokronološke raziskave jo časovno umeščamo v začetek 19. stoletja, vendar pa je način gradnje in razporeditev prostorov starejša, kar nam kaže na trdovratne kulturne vzorce. Hlev in lopa s straniščem so bili prizidani kasneje. Skupaj tvorijo stegnjeno domačijo. Namen je ohraniti materialno substanco domačije v največji možni meri, ohraniti volumen, tlorisno zasnovo in razporeditev prostorov z namenom, da pričajo o v preteklosti zelo razširjenem načinu bivanja v tem območju.

4.3. FINANČNI CILJI

Glede na trenutne strokovne ocene je načrtovana prestavitev, rekonstrukcija in opremljanje objekta na novi lokaciji (Slamnikarski park ob objektu Občine Domžale oziroma pri Slamnikarskem muzeju Domžale). Bolj natančna ocena omenjenih del bo podana v IDEJNI ZASNOVI Z OCENO STROŠKOV OBNOVE TER UMESTITVIJO V PROSTOR, ki jo pripravljajo 3 različni projektantski biroji. Objekt bo potrebno priključiti na komunalno infrastrukturo. V fazi delovanja se tako pričakujejo tudi stroški obratovanja, varovanja in tekočega vzdrževanja. Na osnovi podobnih izkušenj z Menačenkovo domačijo ti znašajo cca. 35.000,00 letno. Za vsebinsko življenje objekta (kot enote Slamnikarskega muzeja) bo potrebno zagotoviti primerno odprtost in varovanje ter strokovno vodenje ter kulturno – vzgojni program za obiskovalce, s poudarkom na OŠ in vrtcih. Ocenjujemo, da trenutno zaposleni v javnem zavodu KD Franca Bernika Domžale (1 oseba na področju muzejske dejavnosti in kulturne dediščina), ne bodo zmogli opraviti v celoti načrtovanega dela. Potrebe

---

²⁴ Učni načrt. Zgodovina [Elektronski vir] : gimnazija : splošna gimnazija : obvezni predmet (280 ur) / predmetna komisija Vojko Kunaver ... [et al.]. - Ljubljana : Ministrstvo za šolstvo in šport : Zavod RS za šolstvo, 2008.

po strokovnih delavcih bodo odvisne od programa, ki ga bomo želeli uresničevati. Na osnovi tega bomo lahko predvideli, koliko ljudi bo moralo biti zaposlenih, katero področje dela bo kdo pokrival, kaj bomo pokrivali z notranjimi kapacitetami in kje bomo potrebovali sodelovanje zunanjih sodelavcev. Glede na trenutno pripravljene načrte bi bili potrebni 2 novi zaposlitvi ter okoli 6 novih občasnih zunanjih sodelavcev. Poleg novega kadrovskega načrta bo moral upravljalca pripraviti finančni načrt, pri čemer je potrebno upoštevati: preselitev in obnovo objekta z gradbenimi deli (obnovo naj bi vodila Občina Domžale), kadrovski načrt, stroške restavriranja predmetov, stroške za muzejsko oblikovanje in postavitve, oblikovanje celostne podobe in načrta komunikacije z javnostmi ter stroške za stalno vzdrževanje).

4.4. VZGOJNI CILJI

S pojavnostjo domačije v prostoru in življenjskimi zgodbami želimo privzgajati obče kulturne in civilizacijske vrednote, kot so:

- identiteto (poznavanje življenja prednikov, krajevne naravne in kulturne dediščine pomembno oblikuje našo identiteto in pripadnost kraju, narodu in državi),
- povezanost z okoljem (njihovo kmetovanje je bilo sonaravno, skladno z okoljem, ki jih je obdajalo in s katerim so skrbno in odgovorno ravnali),
- občutek, da smo del lokalne skupnosti (nihče ni izoliran od svoje družbene skupnosti, saj mora vsakodnevno z njo sodelovati in je od nje odvisen, npr. pri napeljavi električne energije, pri medsebojni pomoči med sosedi, pri delu za skupno dobro itd. Pri Kofutnikovich je bila pripadnost Jaršam še toliko bolj izrazita, ker je bil Johan Giovanelli dolgoletni in zelo skrben župan, ki je domačinom nudil številne brezplačne usluge.)
- sočutje (doživeli so strahote obeh vojn, ki so jih močno prizadele),
- delavnost (bili so zelo delavni, tako pri kmetovanju, v društvenem življenju in kot delavci v mlinu oziroma kasneje v tovarni Induplati),
- skromnost (Kofutnikovi so živeli v skromnih razmerah, vendar so bili zadovoljni in srečni),
- skrb za kulturo (Johan Giovanelli je igral v igrah mengeškega kulturnega društva, v Jaršah je ustanovil pevski zbor, kot poverjenik Vodnikove družbe je skrbel za širitev branja knjig med domačini itd.),
- razvijanje zavedanja kompleksnosti in odvisnosti življenja od zgodovinskih okoliščin ter kritično presojanje nekdanjih in današnjih razmer.

4.5. VEDENJSKI CILJI

Po obisku Kofutnikove domačije bodo obiskovalci lahko spremenili svoj pogled na življenje in svoje lastno ravnanje:

- Utrdili bodo svojo identitetno pripadnost in bodo ponosni na naše prednike ter na ohranjeno krajevno naravno in kulturno dediščino, ki jo bodo bolj spoštovali in se zavzemali za njeno ohranjanje.
- Na sodelovanje v lokalni skupnosti bodo gledali bolj odgovorno, saj to vpliva na izboljševanje razmer in napredek kraja, v katerem živimo.
- Na zgodovino domačega kraja bodo gledali celostno in v soodvisnosti od zgodovinskih okoliščin, v katerih so živeli naši predniki. Ob tem se bodo zavedali, da s svojim delovanjem tudi sami ustvarjajo zgodovino svojega kraja. Le skupaj lahko ustvarimo boljši svet. S posredovanjem svojih želja, potreb in predlogov je kraj boljši za vse skupine ljudi, ki v njem živijo.
- Spoznali bodo, da je skromno življenje lahko zadovoljno in srečno, da nas materialne dobrine ne osrečijo, zato bodo znali kritično razmišljati o potrošništvu.
- Z vživljanjem v vojne razmere bodo znali spoštovati mir in se zanj zavzemati.
- Zavedanje povezanosti z okoljem daje spoznanje, da smo od okolja odvisni, ker nam daje vse, kar potrebujemo za življenje (hrano, vodo, druge materialne dobrine, prostor za delo, rekreacijo itd.).

4.6. ČUSTVENI CILJI

Čustveni cilji bodo odvisni od osebne angažiranosti obiskovalcev. Če bodo obiskovalci prijemali različne predmete in jih skušali uporabljati, če se bodo bolj vživeli v nekdanji način življenja; če se bodo vživeli v različne vloge in jih zaigrali, potem bodo čustveni cilji bolje uresničeni.

- Občutili bodo spoštovanje do kulturne dediščine, ki se je ohranila in jo zato lahko spoznavajo.
- Ponosni bodo na bogastvo kulturne dediščine, predmete in zgodbe iz te domačije.
- Počutili se bodo prijetno, veselo in hvaležno, ker bo zadovoljenja njihova potreba po radovednosti.
- Obiskovalci si bodo želeli, da bi preizkusili način življenja v Kofutnikovi domačiji, da bi npr. uporabljali predmete iz tega obdobja, da bi spekli kruh ali kuhali na način kot v

času črne kuhinje, da bi si svetili z enakimi svetili kot nekoč, da bi se greli ob krušni peči, da bi zakurili krušno peč, da bi prali perilo na star način, da bi se družili v vrtni uti ob igranju kart ali kakšni drugi družabni dejavnosti, da bi pletli volnene nogavice ob krušni peči, da bi pod nadstreškom ličkali koruzo ali iz ličkanja pletli predpražnike in copate, da bi preizkusili ležanje v takratni postelji, da bi jedli iz takšne posode kot nekoč, da bi zaigrali prizore, ko je prispel paket iz Amerike ali ko so imeli v hiši sestanek članov občinskega sveta. S tem, da jim bo omogočeno živeti se v življenje pred stotimi leti, bodo občutili zadovoljstvo in hvaležnost za dragocene izkušnje.

- Čudili se bodo skromni opremljenosti domačije in prepoznali skromnost kot vrednoto.
- Poistovetili se bodo s prebivalci Kofutnikove domačiji in čutili odgovornost do oseb, katerih vloge bodo zaigrali.
- Dobili bodo zaupanje v dobroto, ko bodo spoznali župana Johana Giovanellija, ki je bil dobronameren in odgovoren do krajanov, katerim je pomagal na različne načine, zato so ga vsi spoštovali. Če delamo dobro, se nam dobro vrača.

4.7. POVZETEK CILJEV

1. KAJ HOČEMO, DA OBISKOVALCI IZVEJO?

Želimo, da obiskovalec ve, da je to podoba in zgodba iz našega okolja, da spozna življenje kmečko-industrijskih delavcev tega območja v določenem zgodovinskem obdobju. Gre za življenje v času gospodarskega vzpona, ko se je naše območje definiralo kot industrijsko. Skozi življenjske zgodbe lahko predstavimo ljudi, ki so v tej industriji delali. Poudarek je na življenju, ki je bilo značilno za to lokacijo. Poleg tega življenjske zgodbe prebivalcev Kofutnikove domačije odražajo tudi značilne dogodke iz naše nacionalne zgodovine, npr. v času prve in druge svetovne vojne, dogodke, povezane z vojnimi razmerami, pa tudi način življenja in gospodarjenja v mirnem obdobju po njih.

2. KAJ HOČEMO, DA OBISKOVALCI OBČUTIJO?

Obiskovalci se vživijo v to obdobje, občutijo stiske, probleme ter tudi vsakodnevna veselja, s katerimi so se domačini v tem času soočali. Izhajali bomo iz županove pozicije. Samo z osmimi leti šolanja je postal župan, ki je pomembno sodeloval v javnem življenju tistega časa, ki je domačinom brezplačno nudil javne storitve (pisal uradne spise za sodišča itd.) in socialno oporo. Župan je izhajal iz te skromne hiše, iz kmečkega okolja. Bil je prepoznan kot

sposoben župan, ki je bil celo trikrat izvoljen na to družbeno funkcijo. Okolica se je spreminjala, ta domačija pa je ostala enaka (hčerko Pepco je bilo v otroštvu sram, da je iz tako stare hiše). Kot župan je imel moralno avtoriteto, v kraju so ga spoštovali in hodili k njemu po nasvete. Funkcija župana takrat ni bila takšna kot danes, bila je bolj častna in operativna. Občine so bile manjše. (Prvi dve mandatni obdobji je bil župan Občine Jarše, v njegovem tretjem mandatu pa sta se občini Jarše in Homec združili.) V slamnikarski zgodbi obiskovalci občutijo, da so bili slamnikarji svetovljani, izseljenci so živeli v New Yorku, slamnikarski sezonski delavci (žena Katarina je pred poroko hodila šivat slamnike na Dunaj in v Linz) pa so izkušnje prinašali v domač kraj. O tem govorijo slike, pričevanja in ameriška pisma.

3. KAJ HOČEMO, DA OBISKOVALCI STORIJO?

Obiskovalci bi predmete lahko tudi prijemali in se prosto gibali po prostorih. Dragoceni predmeti bi bili duplikati ali pa bi z akcijo od občanov dobili veliko starih vsakdanjih predmetov. V hiši bi se lahko usedli, hodili bi po prostoru, prijemali stvari in si jih ogledovali. Obiskovalci bi uprizarjali »živo zgodovino«. Pripravili in zaigrali bi prizore:

- kako kmetje prihajajo k županu in ga prosijo za nasvet, da zanje napiše uradno pismo – vsak, ki bi prišel k županu, bi imel neko težavo;
- ko vnukinja sprašuje dedka o rejništvu;
- zahtevnejši bi bili prizori pogovorov iz vojnega obdobja, npr. vnukinja sprašuje dedka o prvi svetovni vojni, taboriščnik iz Mauthausna pride povedat, kako je v taborišču umrl sin Ivan, zaigrajo situacije iz ujetništva na gradu Goričane itd.;
- prejeli so ameriško pismo ali še bolje – paket iz Amerike;
- v hiši se odvija sestanek občinskih odbornikov in otroci morajo iz hiše...

Obiskovalci bi z živo zgodovino pridobili globljo izkušnjo in bi se bolj zapomnili značilnosti tega zgodovinskega obdobja.

5. KAKO – METODE IN TEHNIKE

5.1. PRENOVA DOMAČIJE ZA POTREBE EKOMUZEJA – VSEBINA, UREDITEV IN OPREMA PROSTOROV

Stanovanjska hiša predstavlja osrednji prostor pripovedovanja zgodbe – obnovljena in opremljena bi bila na način, da lahko vstopimo v življenjski prostor župana Johana Giovanellija. To bo stalna razstava, ki avtentično prikazuje čas pred 2. svetovno vojno.

- **Hiša** – v njej bo stala le osnovna avtentična oprema iz časa županovanja Johana Giovanellija. Vsebina prostora je, da župan pripoveduje svoje zgodbe, ki jih poudarimo z različnimi predmeti. Pripravimo multivizijo – povezavo glasu, svetlobe in predmetov. Dober tekstopisec bo zgodbe povezal v celoto in napisal kratko zgodbo (5 minut).
- **Kamro** bomo opremili avtentičnim s pohištvom, ki se je nahajalo v kamri.
- **Veža s črno kuhinjo** – bo avtentično opremljena, rekonstruiran bo zidan štedilnik (kasneje je bil odstranjen), v shrambi lonci in druga oprema kuhinje. V veži bo na panojih predstavljen Jarše in družino, ki je živela v hiši.
- **Podstrešje nad stanovanjskim delom** bomo opremili avtentično, kot skladišnico za različne predmete iz zbirke. Prostor bo služil za interaktivne vsebine, npr. igre za otroke (raziskovanje preteklosti, iskanje starih predmetov in njihovih funkcij), za aktivno individualno opazovanje predmetov iz te domačije. Naredili bi tudi replike nekaterih predmetov. Tu bi bil prostor tudi za igralnico, opremljeno s starimi igračkami in igrami. Na podstrešje pridemo po stopnicah iz veže.

Gospodarsko poslopje se rekonstruira za spremenjeno namembnost z večnamenskimi prostori.

- **V hlevu**, ki je zidan, bo predavalnica – prostor za videoprojekcije, delavnice, itd. V njej bodo premični stoli in mize za skupine, obenem pa se prostor lahko spremeni v dvorano. Stene bodo lahko služile za razstavljen gradivo. Pripravila se bo videoprojekcija z razširjeno predstavitvijo zgodb.
- **Lopa** bo sodobnejše opremljena, namenjena za sanitarije, skladišče in kuhinjo. Prostor bo zaprt s stekleno steno, ki bo nakazovala, da je bil ta prostor odprt. Kuhinja bo večnamenski prostor, kjer se bodo odvijale različne kulinarične delavnice za manjše

skupine, kjer bo mogoča osnovna pogostitev (čaj, kava) oz. kavomat. Med hlevom (predavalnico) in kuhinjo v lopi se uredi prehod. V predelu lope bo dostop na podstrešje, kjer bodo občasne razstave.

- **Podstrešje nad hlevom in nekdanjo lopo** bo prav tako sodobnejše opremljeno, prostorsko razdeljeno na tretjine: ena tretjina bo namenjena za depo, dve tretjini pa za občasne (bienalne) razstave. Cilj teh razstav bo privabiti domače obiskovalce k večkratnemu obisku. Poleg tega vseh zgodb ni smiselno predstaviti hkrati, ker je njihova vsebina preobsežna in natrpana s podatki, ki bi obiskovalce preveč obremenila.

Vrtna uta. V primeru predstavitve domačije bi pred hišo umestili rekonstrukcijo vrtna ute, kakršna je do leta 2008 stala pred Kofutnikovo domačijo. V njej bi potekale zunanje aktivnosti, bila bi tudi točka za druženje. Ob vrtni uti bi lahko uredili domžalsko knjigobežnico.

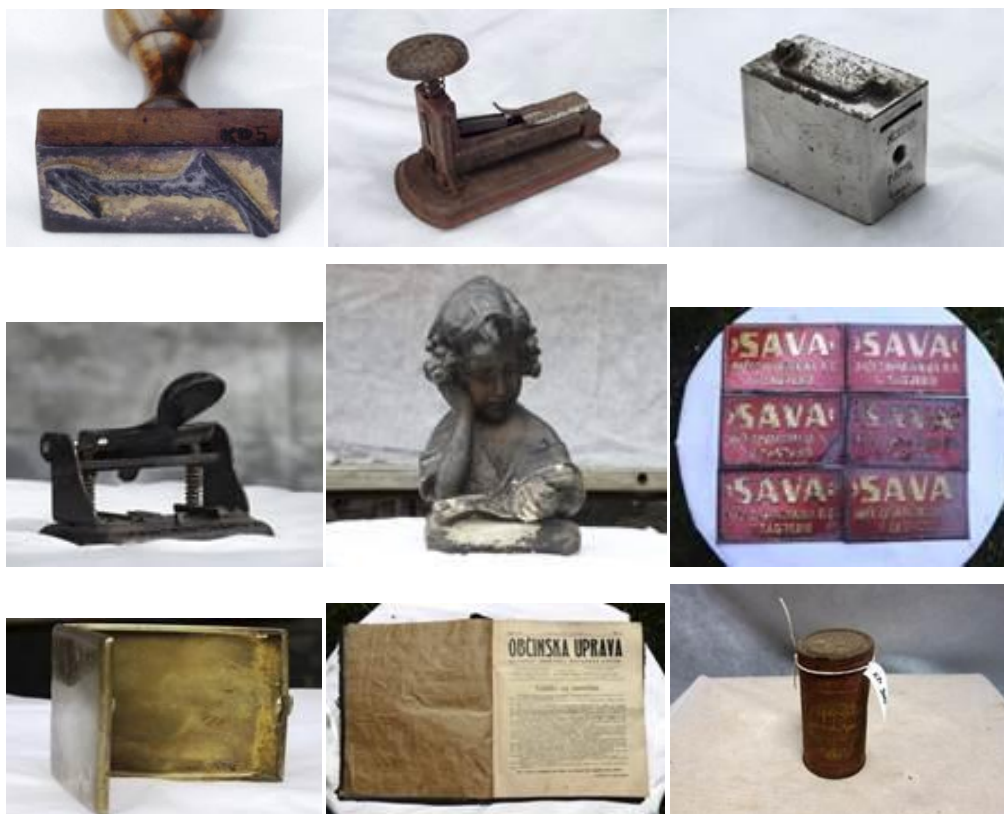

Slika 16: Vrtna uta je bila pri Kofutniku ob nedeljah središče družabnega dogajanja. Na sliki maja 2008, tik preden so jo porušili (arhiv OŠ Rodica).

5.2. POSAMEZNE IZPOSTAVLJENE ZGODBE OSVETLIMO – POVEŽEMO S PREDMETI

Rejniška zgodba: dokumenti, ki jih bomo našli v Trstu; fotografije dedka.

Županova zgodba: pisalna miza in pisarniški pripomočki na njej (žigi, statuti, dokumenti, pisma), kipec deklice, hranilnik, cigaretnica; tablice Sava, koledarji in knjige Vodnikove ali Prešernove družbe, skupinska fotografija občinskega sveta Občine Homec, fotografija Ljudske šole v Jaršah iz leta 1906, fotografija Pevskega društvo Lipa, poročna fotografija.

Slamnikarska zgodba: ameriška pisma in razglednice, fotografije (avto, izleti, družine na ulicah), 6 žlic, ki jih je leta 1923 Johanova sestra Franca poslala Kofutnikovim, rekonstrukcija paketa iz New Yorka (zelena kava, obleka, čevlji, denar, čokolada, bonboni, kravata), članki, ki bi jih lahko našli v ameriških časopisih slovenskih izseljencev – (dLib), posodica za kavo iz New Yorka, pripomočki za šivanje slamnikov.

Zgodba prve svetovne vojne: fotografije vojakov.

Delavska zgodba: fotografije tovarne Induplati (iz leta 1924), Osolinovega mlina, ki se je pred tem imenoval Velkavrhov mlin (iz arhiva OŠ Rodica) in Majdičev mlin v Jaršah.

Dve zgodbi druge svetovne vojne: fotografije kamnoloma in taborišča Mauthausen, fotografija gradu Goričane pred 2. svetovno vojno, fotoaparata, ki ga je uporabljal brat Iko, nemška vojaška osebna izkaznica, fotografija Ikota v nemški uniformi, vojaška oprema.

Povojna zgodba: dokumenti, revije, napis »Volitve«, pisma.

Bivanjska zgodba: predmeti iz vsakdanjega življenja, generacije štedilnikov, kmečki predmeti (sita, košare), pohištvo (kredenca, omare, nočne omarice, stoli, pručke), zabava (šah v škatlici, harmonika, raglje).

5.3. ŽIVA ZGODOVINA

Uprizarjanje motivov iz življenja. Na osnovi kratkih pisnih predlog bi obiskovalci ali gledališke skupine lahko uprizarjale prizore iz vseh omenjenih zgodb.

5.4. ŠTUDIJSKI KROŽEK

V obliki študijskega krožka ali v kakšni drugi obliki sodelovanja in učenja bi organizirali delavnice za pregled in čiščenje predmetov Kofutnikove domačije, ki bi jih vodil muzejski restavrator. Na delavnicah bi se zainteresirani prostovoljci učili tehnik restavriranja, ki bi jih lahko na starem pohištvu, orodju, tekstilu idr. uporabljali tudi doma za zaščito in ohranjanje svojih starih lesenih predmetov.

5.5. VODENJA ZA NAJAVLJENE SKUPINE

Organizirali bi različne programe vodenja po stalni in občasni razstavi za šole, vrtnice, družine in odrasle posameznike in skupine, tudi za tujce in ranljive skupine obiskovalcev.

5.6. SAMOVODENJE

Pripravili bi avdiovodnik in pregleden tiskani vodnik za samovodenje.

5.7. TEMATSKE DELAVNICE

Organizirali bi tematske delavnice, v katerih bi obiskovalci aktivno sodelovali, npr. za peko kruha, pripravljane starih jedi v krušni peči, petje ljudskih pesmi, pletenje slamnatih kit oz. izdelovanje izdelkov iz koruznega ličkanja, vezenje ali pletenje volne itd. Z njimi bi se obiskovalci vživeli v način življenja na Kofutnikovi domačiji med obema svetovnima vojnama.

5.8. OBČASNE TEMATSKE RAZSTAVE

Vsaki dve leti bi se posvetili drugi temi, ki bi jo podrobneje raziskali in pripravili o njej tematske razstave, npr. o rejništvu, o izseljevanju v Ameriko na prelomu stoletja, o Domžalčanih med prvo svetovno vojno, o društveni dejavnosti med obema svetovnima vojnama itd.

6. KDO – IZVAJALCI

KDFBD z izjemno skromno ekipo pokriva področje delovanja na muzejskem področju, saj je trenutno zaposlena le ena oseba na delovnem mestu Koordinator in organizator kulturnih programov VII v muzejski dejavnosti, ki poleg skrbi in usklajevanja celotnega dela na področju Slamnikarskega muzeja in Menačenkove domačijev opravlja tudi strokovno delo kustosinje. Pri promocijskem, storitvenem, kulturno-izobraževalnem, vzdrževalnem in drugem podpornem delu muzejske dejavnosti sodelujejo tudi drugi zaposleni v KDFBD, zunanji sodelavci in študenti.

Splošna organizacijska struktura nalog v KDFBD – muzejska dejavnost:

- vzdrževanje objektov, zavarovanje, varovanje
- vsebine in programi za obiskovalce (pogovori, razstave, koncerti, dogodki)
- stalna skrb za zbirke (zbirka Franca Ahčina, slamnikarska zbirka)
- podporne službe in uprava
- stiki z javnostmi in komunikacije (splet, FB...)
- sodelovanje z drugimi organizacijami in zavodi s področja muzejske dejavnosti, turizma, kulturne dediščine.

Ob priključitvi Kofutnikove domačije k že delujočima muzejskima enotama Menačenkova domačija in Slamnikarski muzej, ki delujeta na različnih lokacijah, se delovno področje še poveča. Vsekakor bi bili v tem primeru za zagotovitev primerne vsebinske predstavitve in skrbi za celotno področje dediščine (v povezavi s turistično ponudbo Občine Domžale, ki je v izjemnem porastu) nujni 2 novi zaposlitvi, s katero bi omogočili optimalno delovanje tudi na drugih področjih.

Kadrovski načrt bi pri novih zaposlitvah moral izhajati iz zagotovitve naslednji funkcij in delovnih nalog :

1. skrb za zbirke, pripravo razstav, popisi, raziskovanje in delo na terenu (zaposleni, ki delajo z zbirkami – kustos)
2. izobraževalni programi , delo z mladimi, vodenje po muzejskih zbirkah, slamnikarski poti (zaposleni, ki delajo z javnostjo – kustosi pedagogi, animatorji, vodiči, osebje za prireditve)

3. skrb za tekoče delovanje in poslovanje (zaposleni, ki vodijo delovanje muzeja – direktor, zaposleni za trženje, storitve za obiskovalce, vodenje muzejske trgovine, osebje za vzdrževanje, osebje za IT)
4. podporne službe (pomožno osebje v podporo delovanja muzeja – varovanje in stalna prisotnost v času odprtosti, uprava, organizacija dela, finančna služba).

Predlog KDFBD je, da se oblikujeta 2 novi delovni mesti, ki bi zajeli dela in naloge na celotnem trenutno izrazito podhranjenem področju muzejske dejavnosti in kulturne dediščine v občini Domžale.

Kot dodatni in pomožni vir ob redno zaposlenih delavcih načrtujemo tudi delo s prostovoljci, ki opravljajo že trenutno številne naloge (slamnikarski sejem, skrbijo za red in čistočo objekta, sprejemajo obiskovalce in pomagajo pri prireditvah). Pri tem bo zanje potrebno pripraviti program za usposabljanje prostovoljcev, priročnik za prostovoljno delo ter ureditev zakonsko pripadajočih obveznosti (prevoz, malica, zavarovanje).

Za dodatne občasne prireditve, npr. projekt *Živa zgodovina* (na osnovi kratkih pisnih predlog bi obiskovalci ali gledališke skupine lahko uprizarjale prizore iz vseh omenjenih zgodb) se interpretatorje išče in povabi k sodelovanju iz lokalnih kulturnih društev in organizacij v obliki partnerstev.

7. KOMU – OBČINSTVO

Uporabniki muzeja so vsi tisti, ki imajo korist od storitev, ki jih muzej nudi v svojih prostorih ali virtualno na spletnih straneh muzeja.

Opredelitev kategorij obiskovalcev/uporabnikov:

- obiskovalci stalnih razstav;
- obiskovalci občasnih razstav;
- obiskovalci, ki se udeležijo izobraževalnih programov;
- udeleženci posebnih programov ali prireditev;
- virtualni obiskovalci, ki dostopajo do muzeja in njegovih podatkov po svetovnem spletu.

Opredelitev ciljnih skupin :

- posamezniki,
- družine,
- upokojenci,
- vrtci, šolske skupine, srednješolske skupine, študenti,
- skupine odraslih,
- tuji turisti,
- skupine s posebnimi potrebami (za gibalno ovirane le pritličje).

Pomembno:

- oblikovati metodo štetja obiskovalcev (vključno z virtualnimi uporabniki spletne strani);
- neoviran dostop za osebe s posebnimi potrebami (invalidi, slepi in slabovidni, gluhi in naglušni, za obiskovalce z učnimi težavami bi bila na voljo posebna pomoč in pripomočki);
- izvajanje anket in analize zadovoljstva obiskovalcev, ki so potrebne za oceno pričakovanj in stopnje zadovoljstva obiskovalcev;
- sistem prodaje vstopnic (polna vstopnina, popusti, prost vstop, način plačila).

8. SWOT ANALIZA

8.1. ZA DOMAČIJO IN SITU

<p>PREDNOSTI</p> <ul style="list-style-type: none"> - večja avtentičnost, - večja povezanost z okoljem, - naselje dobi kulturni prostor, ki ga sedaj v tem delu nima, - bolj bi lahko vključili prebivalce, - okolica bi bila (deloma) takšna, kot je bila nekoč. 	<p>SLABOSTI</p> <ul style="list-style-type: none"> - pomanjkanje prostora, domačija nima več zunanega prostora, je utesnjena, - težje upravljanje s strani KDFBD, - negativen odnos najbližje soseske (doseljenci) - pomanjkanje površin za parkiranje.
<p>PRILOŽNOSTI:</p> <ul style="list-style-type: none"> - vzpostavitev točke identifikacije za to območje, - prikaz zlitja mesta in podeželja, kako se je spreminjalo podeželsko naselje v urbanizirano podeželsko naselje, - tesnejše sodelovanje OŠ Rodica. 	<p>NEVARNOSTI:</p> <ul style="list-style-type: none"> - lokacija je danes v depresiji, pod cesto, ki se je zaradi nasipavanja dvigala, zato odteka meteorne vode pod temelje hiše, - zaradi oddaljenosti od centra bi bil obisk precej manjši kot drugje, zato bi lahko postala breme in ne prednost, - možen je vandalizem.

8.2. ZA KOFUTNIKOVO DOMAČIJO V SLAMNIKARSKEM PARKU

<p>PREDNOSTI:</p> <ul style="list-style-type: none"> - lažje upravljanje, - nahajala bi se znotraj muzejskega območja, ki ga vzpostavljamo, - nastala bi (poleg slamnikarske in mestne) muzejska pot, - nastala bi kulturna, muzejska četrt, - boljša dostopnost, - več obiska, - boljše varovanje pred vandalizmom, - za parkiranje bi lahko uporabili javne površine. 	<p>SLABOSTI:</p> <ul style="list-style-type: none"> - zmanjšana avtentičnost, - manjša navezava na okolico, - bolj se je potrebno potruditi s predstavitvijo območja, kjer je domačija prvotno bila, - v okolju vzpostavljamo nov element, ki ga tukaj ni bilo, zato morajo biti argumenti za njeno postavitve zelo močni.
<p>PRILOŽNOSTI:</p> <ul style="list-style-type: none"> - povezana bi bila z že zastavljeno kulturna četrtjo, - nudila bi dopolnitev ponudbe v okviru Slamnikarskega sejma, - pomenila bi osmislitev parka, - uvedba »žive zgodovine« bi bila nekaj novega, kar bi pritegnilo obiskovalce in popestrilo turistično ponudbo Domžal. 	<p>NEVARNOSTI:</p> <ul style="list-style-type: none"> - problem pridobitve finančnih sredstev za uresničitev ideje, - morebitni odpor okolice.

9. VIRI IN LITERATURA

Adler Monika, Žerjav Maša. *Oprema Kofutnikove domačije v Srednjih Jaršah*, OŠ Rodica, 2007.

Cencelj, Gaber, Poljanšek, Mark. *Johan Giovanelli (1894-1964) iz Kofutnikove domačije v Srednjih Jaršah*. OŠ Rodica, 2016.

Cerar, Tinkara, Juhant, Maruša. *Primerjava kmečkih hiš : Kofutnikova domačija v Srednjih Jaršah in Gmajnarjeva domačija na Sveti Trojici*. OŠ Rodica, 2011.

Grad, Tea, Moneta, Karmen. *Življenje na Kofutnikovi domačiji v Srednjih Jaršah*. OŠ Rodica, 2004.

Ferlič, Žan, Prajs, Miha. *Ameriška pisma iz Kofutnikove domačije v Srednjih Jaršah iz prve polovice 20. Stoletja*. OŠ Rodica, 2016.

Hausmeister, Maja, Kolbezen, Mateja, Rozenberger, Sabina, Smolič, Biserka. *Prenova Kofutnikove domačije – seminarska naloga*. Fakulteta za arhitekturo, 2008.

Hazler, Vito. Podreti ali obnoviti? Zgodovinski razvoj, analiza in model etnološkega konservatorstva na Slovenskem. Založba Rokus, Ljubljana, 1999.

Hudales, Jože. Ekomuzej in druge oblike sodobnih lokalnih muzejev, v: *Ekomuzej hmeljarstva in pivovarstva Slovenije [Elektronski vir] : idejna zasnova za stalno muzejsko postavitve v Žalcu*, Znanstvena založba Filozofske fakultete, Ljubljana, str. 48-52.

http://etnologija.etnoinfolab.org/dokumenti/73/2/2011/EKOMUZEJ_HMELJARSTVA_IN_PIVOVARSTVA_SLOVENIJE_2147.pdf

Kofutnikova domačija v Srednjih Jaršah, Moj kraj moj ponos, Razvoj turizma v Domžalah, turistični krožek, 2009.

Keršič, Irena. Dopolnila k deklaraciji o muzejih na prostem. *Etnolog*, let. 2, št. 2, 1992, 405-415.

Keršič Svetel, Marjeta: Interpretacija dediščine kot komunikacijska stroka v okviru strateškega komuniciranja, v: *Interpretacije dediščine*, Slovensko etnološko društvo, Ljubljana, 2014, str. 26-42.

Keršič Svetel, Marjeta. Strokovna izhodišča za smernice in standarde kakovosti na področju načrtovanja interpretacije dediščine podeželja, v: *Identiteta je tudi interpretacija preteklosti*. Notranjski ekološki center – NEC, Cerknica, 2010, str. 5-19.

Novi slovenski muzejski standardi – Pot naprej. Kulturagenda & Služba za premično kulturno dediščino in muzeje & Projektna skupina za implementacijo muzejskih standardov. Ljubljana, 2010.

Roškar, Saša. *Etnološko konservatorska izhodišča k prenovi Kofutnikove domačije v Srednjih Jaršah : strokovna naloga*. Zavod za varstvo kulturne dediščine Slovenije, Območna enota Kranj, Ljubljana, 2007.

Rus, Krušelj, Katarina, Zalokar, Oražem, Cveta. *Popis muzejskih predmetov Kofutnikove domačije v Srednjih Jaršah pri Domžalah : Poročilo*. Kulturni dom Franca Bernika Domžale, tipkopolis, 2014-2016.

Sketelj, Polona. *Priročnik za varovanje premične kulturne dediščine v muzejih na prostem*. Slovenski etnografski muzej, 2011

Stražar, Stane. *Ob bregovih Bistrice: Od Rodice do Duplice in Radomlje z okolico*. Krajevna skupnost Radomlje, 1988.

UČNI načrt. Program osnovna šola. *Družba* [Elektronski vir] / predmetna komisija Meta Budnar ... [et al.]. - El. knjiga. - Ljubljana : Ministrstvo za šolstvo in šport : Zavod RS za šolstvo, 2011.

Učni načrt. Program osnovna šola. *Zgodovina* [Elektronski vir] / predmetna komisija Vojko Kunaver ... [et al.]. - El. knjiga. - Ljubljana : Ministrstvo za šolstvo in šport : Zavod RS za šolstvo, 2011.

Učni načrt. *Zgodovina* [Elektronski vir] : gimnazija : splošna gimnazija : obvezni predmet (280 ur) / predmetna komisija Vojko Kunaver ... [et al.]. - Ljubljana : Ministrstvo za šolstvo in šport : Zavod RS za šolstvo, 2008.